

Аналіз поняття «соціальний капітал» в літературі

(Представлено д.е.н., проф. Жиглей І.В.)

У статті здійснено огляд існуючої літератури з різних аспектів, пов'язаних із соціальним капіталом (визначення, концептуальні рамки, емпіричні дослідження та інше), та проаналізовано економічну літературу щодо визначення соціального капіталу. Також були розглянуто основні механізми розповсюдження знань на основі соціального капіталу. Є кілька визначень соціального капіталу. Ці визначення можуть бути розділені на дві категорії: соціальний капітал є внутрішнім – як актив створений внаслідок партнерської взаємодії та всередині соціальної мережі, та/або зовнішнім – сформований через довіру до інституцій та під впливом соціальних норм в суспільстві. Сучасне трактування соціального капіталу зводиться до того, що це результат взаємозв'язків, який підсилює фінансовий, виробничий, людський, інтелектуальний та природний капітали, підвищує ефективність управління, активізує потенційні можливості підприємства. Аналіз визначень соціального капіталу та його форм вираження дозволив схематично відобразити взаємозв'язок між структурними елементами соціального капіталу: довіра, соціальна мережа та соціальні норми. Сучасна практика та вимоги інвесторів щодо інформаційної прозорості корпоративної звітності та підзвітності бізнесу обумовлена більш глибоким розумінням стратегії компанії та інструментів її реалізації, пояснює трансформацію підходів до формування корпоративної звітності. Відображення соціального капіталу в звітності набуває важливого значення, оскільки прямо впливає на підвищення прозорості, а відповідно і на ринкову вартість підприємства. Ефективне використання соціального капіталу дозволяє зменшувати транзакційні витрати і підвищувати фінансові показники бізнесу.

Ключові слова: нематеріальний актив; соціальний капітал; довіра; соціальна мережа; соціальні норми.

Постановка проблеми. В економічній літературі підхід до соціального капіталу фокусується на розумінні того, що соціальні взаємозв'язки мають значення і пропонують різноманітний внесок, починаючи від мікро- до макроперспектив. Через відносну новизну цього поняття в частині економічних досліджень сьогодні не існує єдиної концептуальної основи. Навпаки, в науковій літературі можна знайти протиставні трактування соціального капіталу та різні емпіричні підходи й методи його визначення.

Аналіз досліджень і публікацій, на які спирається автор. Дослідження соціального капіталу як окремого наукового напрямку почалося в другій половині ХХ ст., однак сучасне дефінітивне визначення поняття «соціальний капітал» вперше було запропоноване Л.Д. Ханіфан у 1916 р., коли вона, обґрунтовувала важливість і необхідність налагодження соціальних взаємин між індивідами, з метою формування стійкої нової соціальної одиниці. Цей термін використовувався для опису «тих обставин, які впливають на повсякденне життя кожного» і вказував на необхідність вміння побудови соціальних відносин між людьми, які здатні «сформувати соціальну одиницю симпатії і розуміння один до одного» (Hanifan, 1916, с. 67) [16]. Головна ж ідея була описана так: «Я не маю на увазі нерухомість, особисту власність чи грошові кошти, а скоріше те, що в житті має тенденцію змусити ці матеріальні ресурси мати більшу вартість у повсякденному житті людей, а саме: доброзичливість, спілкування, симпатію та соціальний зв'язок між людьми та сім'ями, які складають соціальну одиницю, громаду» (Hanifan, с. 130 [16]).

Провідні праці, що присвячені соціальному капіталу, J.Coleman [11], P.Bourdieu [7] та R.Putnam [24] не мають єдиного погляду на те, що таке соціальний капітал. Coleman J. пропонує концепцію соціального капіталу, щоб пояснити, чому соціальні відносини та мережі полегшують дії суб'єктів аналогічно тому, що відбувається за інших форм накопичення капіталу. Bourdieu P. акцентує увагу на функціонуванні всієї соціальної структури і стверджує, що накопичення соціального капіталу слугує відтворенню владних відносин, що, в свою чергу, підсилює домінуючий культурний статус-кво. Натомість R.Putnam [24] розглядає соціальний капітал як основний чинник суспільства, оскільки він підвищує рівень громадянської свідомості серед населення та сприяє підвищенню ефективності місцевих інституцій. Залишається питання: що таке соціальний капітал? Що пропонує теорія соціального капіталу, що не зустрічається в інших теоріях? Ризик полягає в тому, що якщо соціальний капітал означає такі різні речі, сама концепція не має підстав існувати (Argrow [4]).

Питання формулювання дефініції «соціального капіталу» потребує першочергового вирішення, тому це і є метою статті, використовуючи загальноприйняті концептуальні рамки цього поняття. Зокрема, ми вважаємо, що можна узгодити контрастні перспективи через визнання соціального капіталу як багатовимірного поняття, і тому необхідно визначити його складові виміри. Ми переглянули

запропоновані в літературі визначення соціального капіталу, присвячені багатодисциплінарності питання, його різновекторності та неоднозначності. Також проаналізовано основні функції соціального капіталу та визначено теоретичні підходи до вимірювання соціального капіталу.

Метою статті є детальний огляд наявної літератури з різних аспектів соціального капіталу: визначення поняття, його характеристика та концептуальні рамки.

Викладення основного матеріалу. Категорія соціального капіталу є дуже неоднозначною і комплексною. Саме це призводить до того, що ця категорія стає об'єктом дослідження різних областей науки: економіки, бухгалтерського обліку, соціології, історії. В економіці це поняття розглядається в контексті теорії інституціоналізму. Цей напрям в економічній теорії досліджує нерациональну поведінку покупців, а також неформальні взаємини індивідів. Результати практично всіх досліджень соціального капіталу свідчать про те, що в сучасному суспільстві такий вид капіталу є досить нерозвиненим. Аналіз опублікованих статей у наукометричній базі даних Scopus, присвячених соціальному капіталу (рис. 1), вказує на те, що це поняття найбільше досліджується за такими галузями знань: соціальні науки; бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік; економіка, економетрика та фінанси. Варто додати, що окремі складові соціального капіталу, зокрема соціальні мережі, активно досліджуються в таких галузях, як комп'ютерні науки та науки про прийняття рішень.

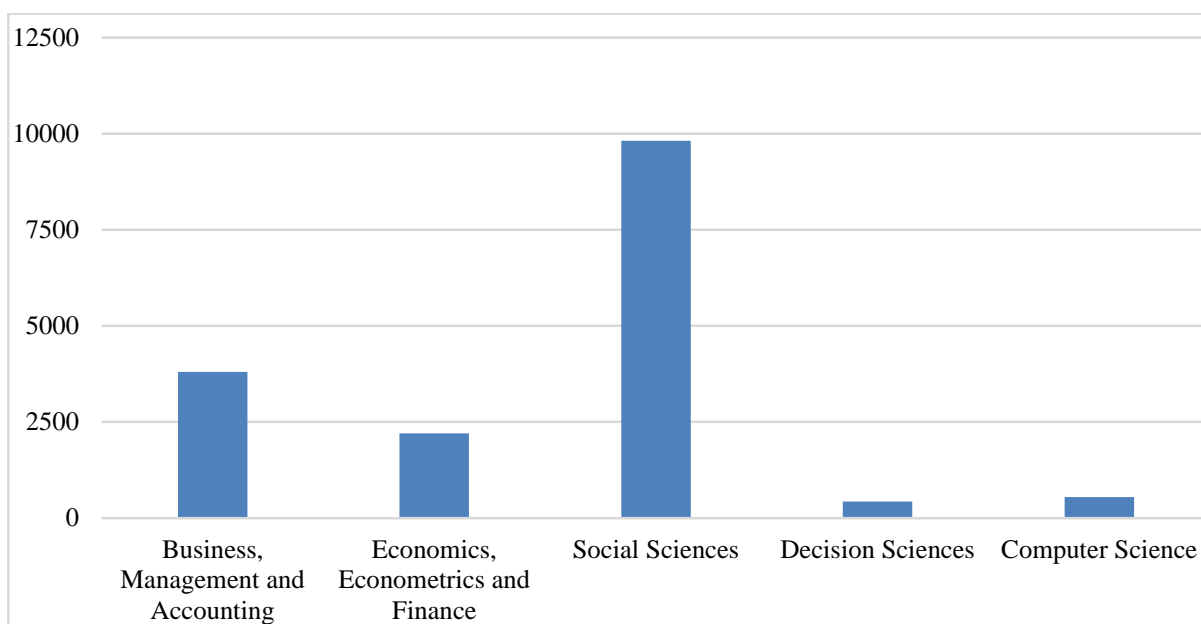

Рис. 1. Кількість досліджень поняття «соціальний капітал» за галузями науки в 2012–2020

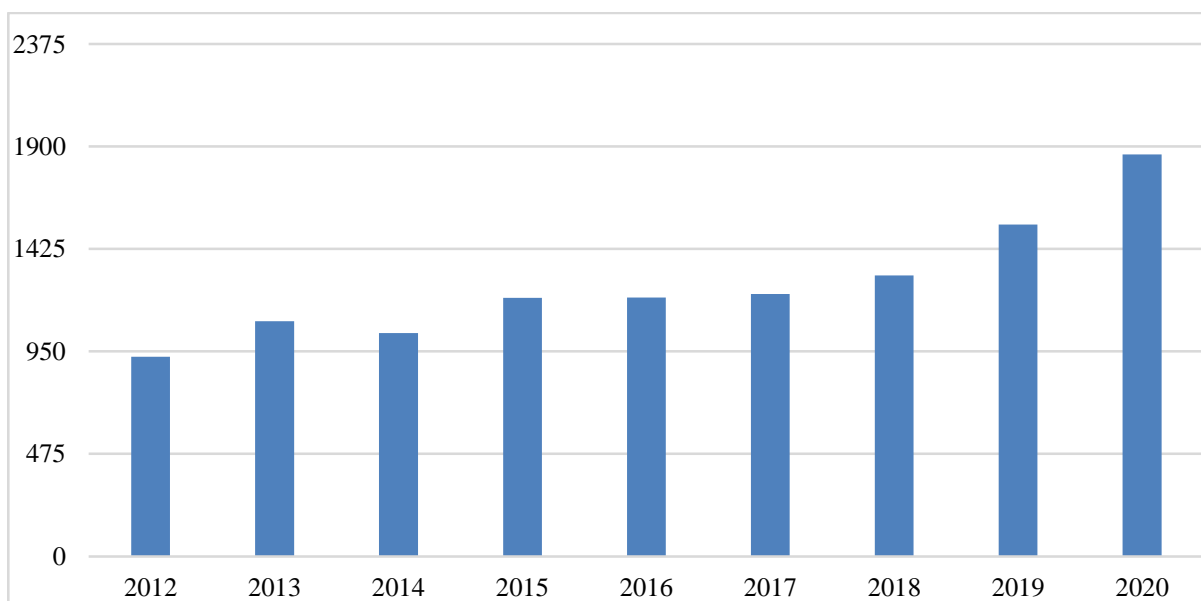

Рис. 2. Кількість досліджень поняття «соціальний капітал» в 2012–2020

Зростання кількості наукових праць протягом останніх років свідчить не тільки про зацікавленість поняттям «соціальний капітал», але і про потребу в об'єктивному дослідженні цього поняття, його особливостей та значущості його впливу на соціально-економічний розвиток.

Аналіз опублікованих наукових праць свідчить, що активний розвиток досліджень соціального капіталу починається після 2015 р. Це вказує на актуальність нашого дослідження та запит на формування методології оцінки соціального капіталу та його відображення в бухгалтерському обліку. Різновекторність поняття «соціальний капітал» проілюстровано на рисунку 3.

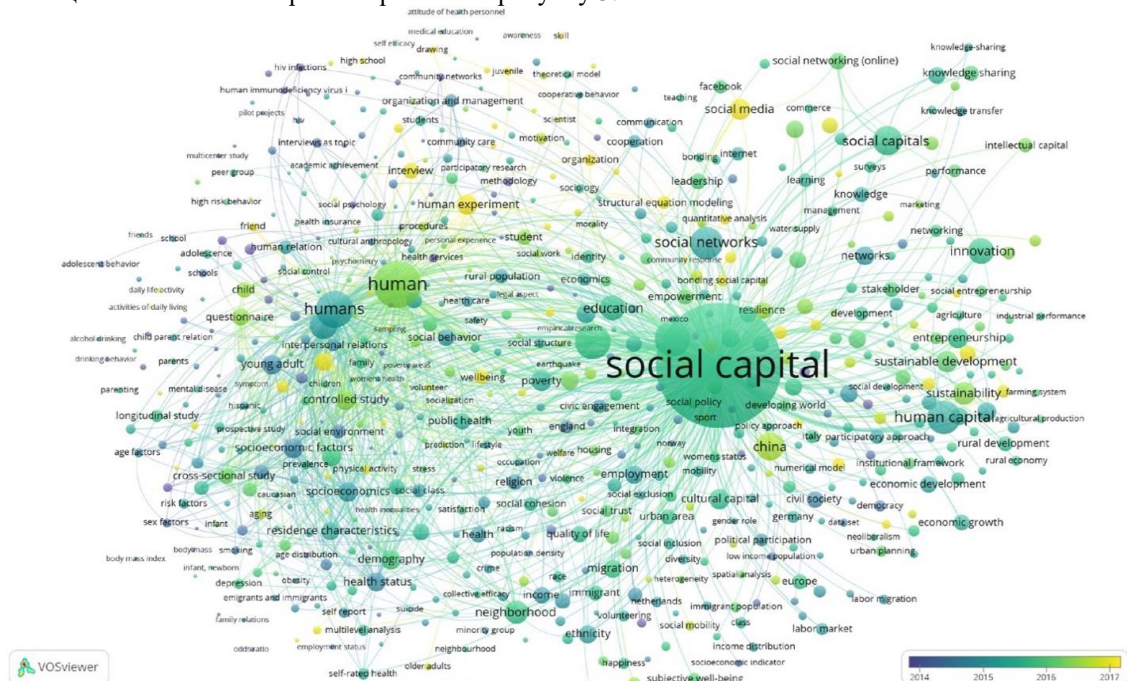

Рис. 3. Візуалізація бібліографічної мережі поняття «соціальний капітал» (візуалізація виконана в редакторі VOSviewer)

Найбільш стійкий прямий зв'язок (означено червоним кольором) спостерігається з поняттями «соціальної мережі», «людського капіталу» та «інновації» (рис. 4). Дотичний зв'язок мають поняття «соціальної підтримки», «управління», «навчання», «довіри» та поняття, пов'язані з урбанізацією.

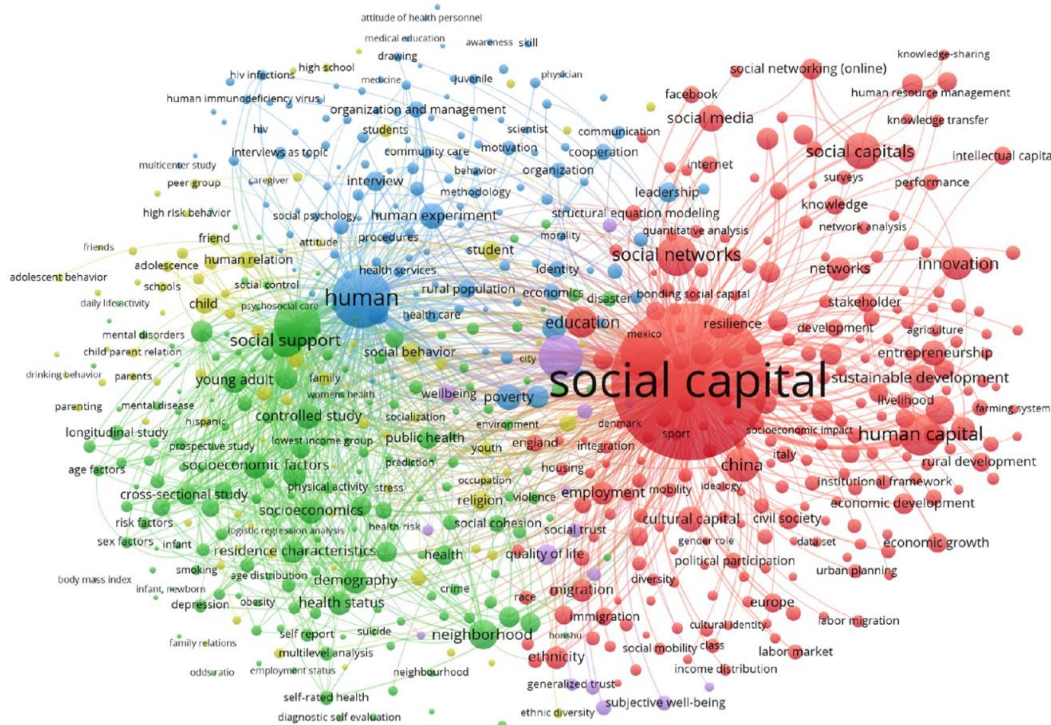

Рис. 4. Візуалізація зв'язку поняття «соціальний капітал» з суміжними поняттями (візуалізація виконана в редакторі VOSviewer)

Незважаючи на те, що поняття «соціальний капітал» активно досліджується, теорія соціального капіталу не набула повного теоретичного статусу. Це питання насправді розглядається в різних дисциплінах соціальних наук, але досі немає єдиної думки щодо того, що таке соціальний капітал.

Варто зазначити, що сьогодні найбільш поширеним є визначення соціального капіталу, представлене Світовим банком, відповідно до якого соціальний капітал розглядається як інститути, взаємини і норми, які формують якісні і кількісні соціальні взаємодії в суспільстві [12]. Таке трактування соціального капіталу передбачає його представлення як певну систему взаємовідносин, яка здатна впливати на збільшення реального капіталу. Приріст соціального капіталу, його поява і формування можливі за наявності окремих критеріїв: розвиток мережі суспільства та партнерських взаємовідносин, які ґрунтуються на довірі всіх суб'єктів один до одного, а також до державних інститутів і навпаки. При цьому ефективний розвиток можливий тільки за наявності високого рівня довіри в державі. Зокрема в Україні спостерігається дефіцит такого роду довіри, і найбільш ефективним рішенням цієї проблеми може бути лише викорінення корупції.

У результаті згрупованих трактувань соціального капіталу можна виокремити три елементи для подальшого аналізу. Перший ідентифікований елемент – це посилання на те, які елементи (соціальні та економічні явища) формують соціальний капітал. Другий елемент – зв'язок між соціальним капіталом та впливом на фінансовий стан підприємства. Зокрема, сюди доцільно зарахувати обліково-аналітичне забезпечення відображення соціального капіталу в бухгалтерському обліку та звітності. Третій елемент – це функції, які виконує соціальний капітал. Оскільки соціальний капітал є об'єктом, що здатен генерувати майбутні економічні вигоди, а тому має виконувати функції, що означають посилення або обмеження виробництва якогось іншого фактора.

Цю ж ідею можна спостерігати, вивчаючи основні визначення, запропоновані протягом 70-х років (Loury, 1977), 80-х (Bourdieu, 1980; Coleman, 1988), 90-х (Burt, 1997; Fukuyama, 1999; Knack and Keefer, 1997; Putnam, Leonardi і Nanetti, 1993) і останні двадцять років (Dasgupta, 2005; Esser, 2008; Fafchamps, 2006; Sen, 2003; Woolcock and Narayan, 2000). Ми схильні вважати, що соціальний капітал стосується включення суб'єкта до певної групи (Granovetter, 1973) [14]. Дотримуючись цієї точки зору, неможливо проаналізувати поведінку та досягнення суб'єктів господарювання без урахування соціальної структури, в яку вони вбудовані. Це, мабуть, єдине широко визнане розуміння соціального капіталу. Інакші визначення в літературі, пропонують різні теоретичні межі, в рамках різних дисциплін (особливо економіки та соціології) та в широкому діапазоні галузей – від економіки розвитку до корпоративного управління. Узагальнюючи підходи до трактування поняття «соціальний капітал», пропонуємо сформулювати декілька форм соціального капіталу.

По-перше, соціальний капітал як результат партнерської взаємодії на всіх рівнях суспільства. Putnam R. представляє один з підходів до характеристики соціального капіталу, де використовує поняття «громадянськості». Соціальний капітал тут є результатом позитивного минулого досвіду співпраці. Таким чином, можна спостерігати соціальний капітал як готовність громадян до асоціації, співпраці та участі у громадянському суспільстві. Putnam підтримує ідею, що соціальний капітал позитивно впливає на економічний розвиток, оскільки він покращує ефективність місцевих інститутів та посилює співпрацю між державним та приватним секторами.

По-друге, соціальний капітал є результатом стану узагальненої довіри громадян. Таким чином трактування соціального капіталу можна представити так: в той час як фізичний капітал належить до фізичних об'єктів, а людський капітал співвідноситься з властивостями окремих особистостей, соціальний капітал стосується зв'язків між суб'єктами господарювання – соціальних мереж, норм взаємодії і довіри, що виникають у таких відносинах (Putnam, с. 217) [24]. У цьому сенсі соціальний капітал тісно пов'язаний з тим, що ми називаємо «громадянською свідомістю». При цьому важливо, що соціальний капітал звертає увагу на те, що громадянська свідомість найбільш стійка в мережах соціальних взаємин. Суспільство багатьох свідомих, але ізольованих особистостей не володіє соціальним капіталом [23].

По-третє, соціальний капітал є результатом довіри як між окремими суб'єктами, так і всередині групи. Зокрема в працях Alesina and La Ferrara [3], Bjørnskov [6], Uslander [28] довіра описується як важливий «клей» у суспільстві, тому що, коли суб'єкти довіряють один одному, вони розвивають колективні дії, що в результаті призводить до зменшення асиметрії інформації, трансакційних витрат та економічного зростання. Таким чином довіру потрібно розглядати в контексті ключового елемента соціального капіталу.

По-четверте, існує альтернативна точка зору, зосереджена на соціальних мережах, а її представників зараховують до нової економічної соціології. Вона представлена роботами Granovetter [15], Burt [8] та Lin [18]. Granovetter досліджує соціальні стосунки між окремими людьми, підкреслюючи, як насправді економічні структури вибудовуються міцними і слабкими зв'язками, що сприяє комунікації та функціонуванню всієї структури. Burt розширює теорію соціальних мереж для дослідження зв'язків між організаціями та підприємствами, а не лише між окремими людьми. Lin базує розвиток теорії соціального капіталу на мережевому аналізі.

По-п'яте, нова перспектива інституціональної економіки, де соціальний капітал визначається як інститут (North, 1993) [22] Інституції розглядаються як «правила гри», як стимули, створені суспільством для регулювання соціального, політичного та економічного обміну між окремими суб'єктами. Оригінальність цієї точки зору полягає в тому, що вона сприймає соціальний капітал як суспільне благо, як кількість соціальних норм, які постійно виробляються і формують капітал, який використовується громадою для легітимних обмінів. Цей широкий спектр теоретичних поглядів породжує плутанину щодо того, що таке соціальний капітал, а головне як його можна виміряти.

Проаналізувавши визначення соціального капіталу, його функції та форми вираження, базуючись на класичному підході виділення елементів соціального капіталу, запропонованих R.Putnam, пропонуємо виокремити його ключові елементи, що наведені на рисунку 5. Кожен з цих елементів характеризується різним ступенем впливу на величину соціального капіталу, але беззаперечним є факт їх синергетичної дії. Розуміння складових елементів допоможе під час формування методики визначення вартості соціального капіталу та його оцінки.

Рис. 5. Складові елементи соціального капіталу

Насправді на емпіричному рівні ми аналогічно знаходимо неоднорідність у підходах вимірювання соціального капіталу. Van Deth [30] узагальнює вимірювання соціального капіталу за трьома класами: мережеві заходи, заходи довіри та громадянські заходи. Крім теоретичної точки зору, на емпіричному рівні ми, таким чином, розглядаємо ці три категорії вимірювань: заходи, що ґрунтуються на мережах, охоплюють те, що називається структурною перспективою, яка фокусується на характеристиках соціальної структури, в якій працюють індивіди. Змінні вимірюють наявність особистих мереж, зв'язків між особами та зв'язків між організаціями (Burt [8]; Lin [18]; Newman [21]). Мережеві характеристики та положення суб'єктів у межах мереж необхідні для розуміння як функціонування та ефективності всієї мережі, так і діапазону конкурентних переваг, потенційно доступних для суб'єктів всіх рівнів економіки (Burt [9]; Granovetter [15]; Sabatini [26]; Sciarrone [27]). Другий клас вимірювань переміщує увагу від структури до конкретної характеристики соціальних відносин: наявність довіри. Ці внески дають неявне припущення: не всі мережі та не всі стосунки сприяють соціальному капіталу, але лише ті, які характеризуються довірою та взаємністю між суб'єктами (Beard [5]; Bjørnskov [6]; Cassar, Crowley and Wydick [10]). Мало факторів було визначено як відповідальних за зменшення довіри, як етнічне різноманіття та збереження нерівностей (Alesina and La Ferrara [3]; Uslaner [29]). Ці дослідження підкреслюють відповідальність публічної влади за врахування соціального середовища та впровадження політики, яка підтримує рівень довіри серед населення (Rothstein and Stolle [25]). Нарешті, третій клас вимірювань стосується громадянськості та пов'язаних із ними соціальних норм. Суть цього класу полягає в тому, щоб зафіксувати кількість та якість асоціативної діяльності, демократичне ставлення, участь у громадянському суспільстві та рівень солідарності на рівні громад та об'єднань (Knack and Keefer [17] Miguel, Gertler and Levine [19] Narayan and Pritchett [20]).

Отже, розглянуті змінні неоднорідні, починаючи від наявності добровільних асоціацій, рівнів довіри, читачів газет, донорів крові, явки виборців на референдум та переваг, висловлених під час виборів у законодавчі органи.

Цей широкий спектр підходів є головною причиною неточності, що характеризує також складність конкретизації концепції соціального капіталу. Фактично в більшості емпіричних досліджень автори посилаються на Bourdieu 1980 (1986), Coleman (1988) або Putnam (1993), щоб дати загальне визначення соціального капіталу. Далі вони посилаються на мережі, заходи довіри або громадянських відносин, щоб емпірично представити його склад. Як емпіричні дані використовуються опитування, експерименти, польові роботи чи офіційна статистика, і вимірюється одна або кілька змінних, представлених як проксі-сервери соціального капіталу. Об'єктом суперечок серед дослідників соціального капіталу залишається загальна відсутність узгодженості чи точності для зв'язку теоретичної бази, представленої в літературі, та остаточних вимірюваних змінних.

Отже, індивідуальна приналежність до груп відноситься до реляційного соціального капіталу, тоді як соціальні норми та узагальнена довіра є її побічними продуктами. Ahn and Ostrom [1], наприклад, підтримують ідею, що соціальний капітал підвищує можливості розвитку, не гарантуючи розвитку довіри серед окремих суб'єктів. Dasgupta [13] також стверджує, що «соціальний капітал за належного застосування є лише засобом для створення довіри».

У бухгалтерському обліку соціальний капітал ще не знайшов конкретних вимог щодо відображення. Традиційна модель обліку і звітності будується на тому, що в корпоративній фінансовій звітності розкриття ключової інформації спочатку відбувається переважно на основі вартісних показників. Заінтересованим сторонам надається, в першу чергу, інформація, що дозволяє оцінити якість управління фінансовим капіталом – про майновий стан, про фінансові та ресурсні потоки, доходи та витрати тощо. При цьому варто зазначити, що такий підхід до складання звітності останнім часом зазнав істотної трансформації. Це викликано обмеженістю інформації про використання фінансового капіталу, яка дозволяє отримати всебічну оцінку результатів бізнесу минулих періодів і не дає комплексного уявлення про його стратегічний розвиток, не розкриває наявний потенціал отримання додаткової вартості. Однак в сучасних умовах значення набуває інформація про стратегію бізнесу з урахуванням впливу соціальних факторів. Одним із основних завдань, що потребує вирішення в умовах сьогодення, є адаптація облікової системи до появи значної кількості різних видів нематеріальних активів у структурі власності підприємства та забезпечення адекватного і якісного облікового відображення операцій, пов'язаних з ними [31]. У зв'язку з цим, традиційна концепція капітал як об'єкта фінансового обліку знаходиться в стані суттєвих змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні соціальний капітал здатний істотно впливати на соціальний і економічний ріст України. Соціальний капітал полегшує прискорення процесу виробництва матеріальних і нематеріальних благ. Розвиток соціальної економіки впливає, з одного боку, на їх комерціалізацію, а з іншого – на збільшення споживачів, що і необхідне для сталого розвитку України. Таким чином, соціальний капітал є полінауковим поняттям, яке досліджується в соціології, економіці, культурології та психології, засноване, перш за все, на приналежності суб'єкта до певної групи чи об'єднання і на довірі. Група, всередині якої існує повне взаєморозуміння, відрізняється надійністю, чітким виконанням взаємних зобов'язань, довірою, соціальною згуртованістю, взаємною толерантністю та здатністю підвищувати ефективність. При цьому ефективно використання соціального капіталу здатне зменшувати транзакційні витрати і підвищувати показники ліквідності.

Грунтуючись на тому, що соціальний капітал є продуктом соціальних відносин, до його елементів належать: соціальна мережа, соціальні норми і довіра. Ці складові дозволяють індивідуальним суб'єктам, групам і суспільству в цілому вирішувати проблеми на кожному з цих рівнів. Таким чином, соціальний капітал має здатність до накопичення, ліквідності, конвертованості і здатний до самозростання. Його накопичення здатне забезпечувати підвищення ефективності діяльності підприємства і його конкурентних переваг у зовнішньому середовищі.

References:

1. Ahn, Toh-Kyeong and Elinor, Ostrom (2008), «Social Capital and Collective Action», *The Handbook of Social Capital*, in Dario, Castiglione, Jan, Van Deth and Guglielmo, Wolleb (ed.), Oxford University Press, New York.
2. Ahonen, G. (2000), «Generative and commercially exploitable intangible assets. Classification of intangibles», *Jouy-en-Josas, Groupe HEC*, pp. 206–213.
3. Alesina, Alberto and Eliana, La Ferrara (2002), «Who Trusts Others?», *Journal of Public Economics*, Vol. 85, pp. 207–234.
4. Arrow, Kenneth J. (2000), «Observations on Social Capital», *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, in Partha and Ismail Serageldin Dasgupta (ed.), World Bank, Washington, DC.
5. Beard, Victoria A. (2007), «Household Contributions to Community Development in Indonesia», *World Development*, Vol. 35, pp. 607–625.
6. Bjørnskov, Christian (2003), «The Happy Few: Cross-Country Evidence on Social Capital and Life Satisfaction», *Kyklos*, Vol. 56:pp. 3–16.
7. Bourdieu, P. (1986), *The forms of capital. Handbook of theory and research for sociology of Education*, in Richardson, J. (ed.), Greenwood Press, New York, p. 21.

8. Burt, Ronald S. (1997), «The Contingent Value of Social Capital», *Administrative Science Quarterly*, Vol. 42, pp. 339–365.
9. Burt, Ronald S. (2000), «The network Structure of Social Capital», *Research in Organizational Behavior*, Vol. 22, pp. 345–423
10. Cassar, Alessandra, Luke. Crowley and Bruce, Wydick (2007), «The effect of social capital on group loan repayment: evidence from field experiments», *The Economic Journal*, Vol. 117, pp. F85–F106.
11. Coleman, J. (2000), «Social Capital in the Creation of Human Capital», in Dasgupta, P. and Serageldin, I. (eds.), *Social Capital: A Multifaceted Perspective*, The World Bank, Washington DC, 440 p.
12. Dasgupta, Partha and Serageldin, Ismail (1999), «Social capital: a multifaceted perspective» (English), World Bank Group, Washington, D.C., [Online], available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/663341468174869302/Social-capital-a-multifaceted-perspective>
13. Dasgupta, Partha (2005). «Economics of Social Capital», *The Economic Record*, Vol. 81, pp. S2–S21.
14. Granovetter, M.S. (1973), «The strength of weak ties», *American Journal of Sociology*, pp. 1360–1380.
15. Granovetter, Mark (2005), «The Impact of Social Structure on Economic Outcomes», *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 19, pp. 33–50.
16. Hanifan, L.J. (1916), «The Rural School Community Centre», *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, p. 67.
17. Knack, S. And Keefer. Ph. (1997), «Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation», *Quarterly Journal of Economics*. Vol. 112, pp. 1251–1288.
18. Lin, N. (2008), «A network theory of social capital», *The Handbook of Social Capital*, in Dario, Castiglione, Jan, Van Deth and Guglielmo, Wolleb (ed.), Oxford University Press, New York.
19. Miguel, Edward, Paul Gertler and David, I. Levine (2006), «Does Industrialization Build or Destroy Social Networks?», *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 54, pp. 287–317.
20. Narayan, Deepa and Lant, Pritchett (1999), «Cents and Sociability: Household Income and Social Capital in Rural Tanzania», *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 47, pp. 871–897.
21. Newman, M. E. J. (2003), «Ego-centered networks and the ripple effect», *Social Networks*, Vol. 25, pp. 83–95.
22. North, Douglass C. (1993), «Institutions and Credible Commitment», *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, Vol. 149, pp. 11–23.
23. Putnam, R.D. (1993), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, NJ, p. 280.
24. Putnam, R.D (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York, p. 217.
25. Rothstein, Bo, and Dietlind, Stolle (2008), «The State and Social Capital: An Institutional Theory of Generalized Trust», *Comparative Politics*, Vol. 40, pp. 441–459.
26. Sabatini, Fabio (2006), «The Empirics of Social Capital and Economic Development: A Critical Perspective», *FEEM Working Paper*, No. 15: Euricse.
27. Sciarone, Rocco (2002), «The Dark Side of Social Capital: The Case of Mafia», *Workshop on Social Capital and Civic Involvement*, Cornell University.
28. Uslaner, Eric M. (2008), «The Foundations of Trust: Macro and Micro», *Cambridge Journal of Economics*, Vol. 32, pp. 289–294.
29. Uslaner, Eric M. (2008), «Trust as a moral value», *The Handbook of Social Capital*, in Dario, Castiglione, Jan, Van Deth and Guglielmo, Wolleb (ed.), Oxford University Press, New York.
30. Van Deth, Jan W. (2008), «Measuring Social Capital», *The Handbook of Social Capital*, in Dario, Castiglione, Jan, Van Deth and Guglielmo, Wolleb (ed.), Oxford University Press, New York, pp. 150–76.
31. Lehenchuk, S.F. (2016), «Problemy buhgalters'kogo obliku komercializacii' nematerial'nyh aktyviv», *Visnyk ZhDTU, Serija Ekonomichni nauky*, No. 1 (75), pp. 18–22.

Захаров Дмитро Миколайович – аспірант кафедри обліку та аудиту Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

– обліково-аналітичне забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2021.